

kyrkan fått med diskussionen om Sankt Görans-bildens ålder och ursprung och det stora bokverket från 2009 om Alberts Pictor, vars målningar i själakoret inte är tillgängliga för allmänheten. Om dominikankonventet har inte något nytt framkommit, medan nyare undersökningar av franciskanernas anläggning på nuvarande Ridderholmen och systrakonventets vid Klara kyrka redovisas. Resultaten av den stora grävningen på Helgeandsholmen, som gav upphov till ett medeltidsmuseum, sammanfattas. Den rätt stora hallkyrka, som johanniterna från Eskilstuna hann bygga strax före reformationen, är genom utgrävningar lokaliserad till Johannesgränd nedanför Österlånggatan.

Redan i slutet av 1200-talet rådde osäkerhet om staden hörde till Uppland eller till Södermanland. Frågan om landskapsgränsen gick norr om, tvärs igenom eller söder om Stadsholmen, hade då politisk och ekonomisk betydelse. Oavsett om den stormaktstida gränsskylten vid Västerlånggatan har rätt eller inte, är det för väl att innehållet i guideboken om Stockholm inte delats upp på guideböckerna om Södermanland och Uppland.

Stockholm

BIRGITTA FRITZ

Tore Skeie, *Jomfruen fra Norge* (Oslo: Spartacus Forlag 2012). 311 s.

I Norge är Tore Skeie en stjärna. Han är historikern som vann en bokmanustävling på Spartacus förlag 2008, vilket ledde till debuten med *Alv Erlingsson: En adelsmanns undergang*. Denna liksom hans andra bok, som här föreligger för granskning, har hyllats i norsk press, där han kallats Norges svar på Peter Englund. Återstår att se hur han mottas i Sverige, där *Jungfrun från Norge* publicerats i översättning på Karneval förlag (2014).

Den nya boken handlar inte i särskilt stor utsträckning, som man lätt kan tro, om en jungfru från Norge. Snarare är det två män som intar huvudrollerna: kung Håkon (V) Magnusson av Norge och hans blivande svärson, hertig Erik Magnusson av Sverige. Det som binder dem samman är jungfrun i fråga, Håkons dotter Ingeborg, som trolovas och sedermera gifts bort med hertigen. På det stora hela är det en berättelse om den politiska historien i Norden under perioden cirka 1290–1320, framförallt speglad genom dessa två betydelsefulla figurer. Håkon får representera det norska kungadömet på toppen av dess makt, strax före dynastins undergång. Erik är en riddare och kungabroder vars hänsynslösa agerande i jakt på den ultimata makten gång på gång driver de skandinaviska kungadömena in i krig, blodiga härjningar, mord och brand.

För norsk del hävdas det vara en bortglömd del av historien som lyfts fram ur glömskan, icke så för svensk del. Brödrastriderna mellan hertigarna Erik och Valdemar och deras bror kung Birger är välkända; om några episoder ur den svenska medeltidshistorien förtjänar att kallas beryktade tillhör Håttunaleken och Nyköpings gästbud den skaran. Men av stor vikt är förstås hur berättelsen berättas. Det vi inte är vana vid från skolundervisningen i historia eller läsning av Grimberg, Moberg eller Herman Lindqvist är att Skeies berättelse övervinner den nationellt inriktade (och nationalistiska) historieskrivningen, genom sitt utpräglat nordiska perspektiv. På så sätt är boken också lärorik, den får oss undra hur historien överhuvudtaget kunnat berättas ur en nationellt förankrad synvinkel, när detta så påtagligt undanskymmer viktiga aspekter av händelseförloppet och de historiska aktörernas bevekelsegrunder.

Vetenskapliga arbeten som lyfter fram detta perspektiv saknas förvisso inte. Både Sverre Bagge och Knut Helle har behandlat konflikterna på ett allnordiskt plan, och Tor Einar Fagerland ägnade sin doktorsavhandling åt just detta. Däremot är det uppfriskande att även populärhistoria idag skrivs utan nationellt färgade vinklingar, åtminstone av somliga.

Skeie visar också sannerligen prov på kvaliteter som är av högsta vikt för en god populärhistoriker: han har förmågan att överblicka historiska skeenden och syntetisera historikerfackets kunskapsproduktion; han har likaså en talang när det gäller berättandet, som han använder för att levandegöra och dramatisera de historiska episoderna; och inte minst, i grund och botten styrs han av en stor respekt för källmaterialet och insikt i de reella förutsättningarna för historikerns arbete.

Man kan givetvis hitta problematiska formuleringar i boken. Skeie visar mycket liten tilltro till kristna handlingars potentiellt genuina religiösa bevekelsegrunder; oftast blir de svepskäl som döljer rent realpolitiska överväganden. Kanske har han rätt i detta – det är en fråga som med all sannolikhet förblir obesvarad, huruvida religiös tro bland de högre klasserna under medeltiden var autentisk och genuint upplevd eller till lejonparten spelad – men kanhända försvåras möjligheten att lyfta fram olika tänkbara tolkningar av den narrativa framställningsformen. Författaren blir i någon mån fast i sin berättelse, en berättelse om en bakslug och hänsynslös maktpolitiker.

I mångt och mycket blir boken ett återberättande av *Erikskrönikan* (fast supplerad med dokumentära uppgifter), som är den klart viktigaste källan till den här periodens politiska liv, men med en helt annan blick på hertigen – motsatsen till den idealbild som målas upp i krönikan. Erik får stå som tydligaste symbol för medeltidens krasst realpolitiska maktmänniskor som inte skydde några medel för att uppnå sina mål, han framställs som en man helt utan moral, och det är han som ställs till svars för allt ont som skedde

i Norden under den här perioden. Författaren är obarmhärtig i sin önskan att visa upp den brutala fransidan av de ridderliga idealen. Faktum kvarstår att hertigen inte var ensam, han hade många allierade som slöt upp för hans sak, och jag frågar mig om Skeies version av hertigen är mer realistisk än den *Erikskrönikan* ger sin läsare. Med största sannolikhet är den det, men även i detta fall blir bilden snedvriden, just för att Skeies porträtt är ensidigt och förenklande. Alla som bistod hertigen måste ju ha sett legitima skäl bakom hans handlingar, annars skulle stödet inte ha varit så starkt som det var, både före och efter hans död. Men just dessa människor hamnar i skymundan, brodern Valdemar och alla högättade frälsemän som inte bör ha delat Skeies bild av hertig Erik som en maktthungrig realpolitiker utan några som helst ambitioner för riket.

Men med inlevelseförmåga och berättartalang lyckas författaren föra oss närmare flera av medeltidens människor än vad man kanske tror är möjligt: den norske kung Håkons livslånga och fruktlösa väntan på en manlig tronarvinge blir en mänskligt inkännande förklaring till hans agerande, hur han förlåter den unge hertigen dennes svek, och på samma sätt låter författaren oss komma flera karaktärer in på livet – genom trovärdiga spekulationer kring deras själsliv. I vissa fall gör han därmed avsteg från det vi kan veta med stöd i källorna, men en sådan frihet anser jag han kan tillåtas ta sig, då det rör sig om formuleringar en van läsare av historia genast identifierar för vad de är.

För först och främst är Skeie historieberättare, det står klart och tydligt. Det är inte menat som ett negativt omdöme. I sitt förord förklarar han att detta inte är en akademisk bok, och det är det inte heller. Det finns en lista med källor och litteratur, men inga noter eller andra referenser. Skeie tillför egentligen ingenting till forskningsläget, men det har heller inte varit hans föresats. Det är en underhållande berättelse, en osedvanligt levande skildring av nordisk medeltid, och uppslukande läsning för alla läsare oavsett kunskapsnivå.

Stockholms universitet

KIM BERGQVIST

Bernard Bailyn, *The barbarous years: The peopling of British North America: The conflict of civilizations, 1600–1675* (New York: Alfred Knopf 2013). 640 s.

This book is part of a series of studies written by Harvard historian Bernard Bailyn on the theme of “peopling” British North America. Bailyn summa-